

Prawo karne

Tomasz A. Winiarczyk

zagadnienia

- ❖ pojęcie prawa karnego
- ❖ funkcje prawa karnego
- ❖ podział prawa karnego
- ❖ podziały czynów zabronionych
- ❖ zasady odpowiedzialności karnej
- ❖ kary i środki karne za przestępstwa
- ❖ wymierzanie kar
- ❖ kary i środki karne za wykroczenia

prawo karne

- ❖ zespół norm prawnych określający, jakie czyny człowieka są przestępstwami lub wykroczeniami, na jakich zasadach człowiek ponosi odpowiedzialność za popełnienie tych czynów oraz jakie kary i inne środki odpowiedzialności karnej stosuje się wobec sprawców tych czynów

3

nauki pomocnicze prawa karnego

- ❖ **kryminologia** – dziedzina zajmująca się osobą sprawcy przestępstwa, przyczynami jego czynu i warunkami społecznymi, w jakich go dokonał
- ❖ **wiktymologia** – dziedzina kryminologii, zajmująca się ofiarami przestępstw oraz badaniem ich roli w genezie przestępstwa, zwłaszcza ustaleniem czynników tworzących podatność na stanie się ofiarą przestępstwa (predestynacja wiktymologiczna) oraz metod zapobiegania temu
- ❖ **kryminalistyka** – nauka o taktycznych zasadach i sposobach oraz o technicznych metodach i środkach rozpoznawania, a także wykrywania prawnie określonych, ujemnych zjawisk społecznych, a w szczególności przestępstw i ich sprawców oraz udowadniania istnienia lub braku związku między osobami a zdarzeniami
- ❖ **nauki o polityce kryminalnej** – zajmują się badaniem działalności organów państwowych w obszarze wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych;
- ❖ **nauki penitencjarne** – dotyczą aspektu wykonywania kary pozbawienia wolności

funkcje prawa karnego

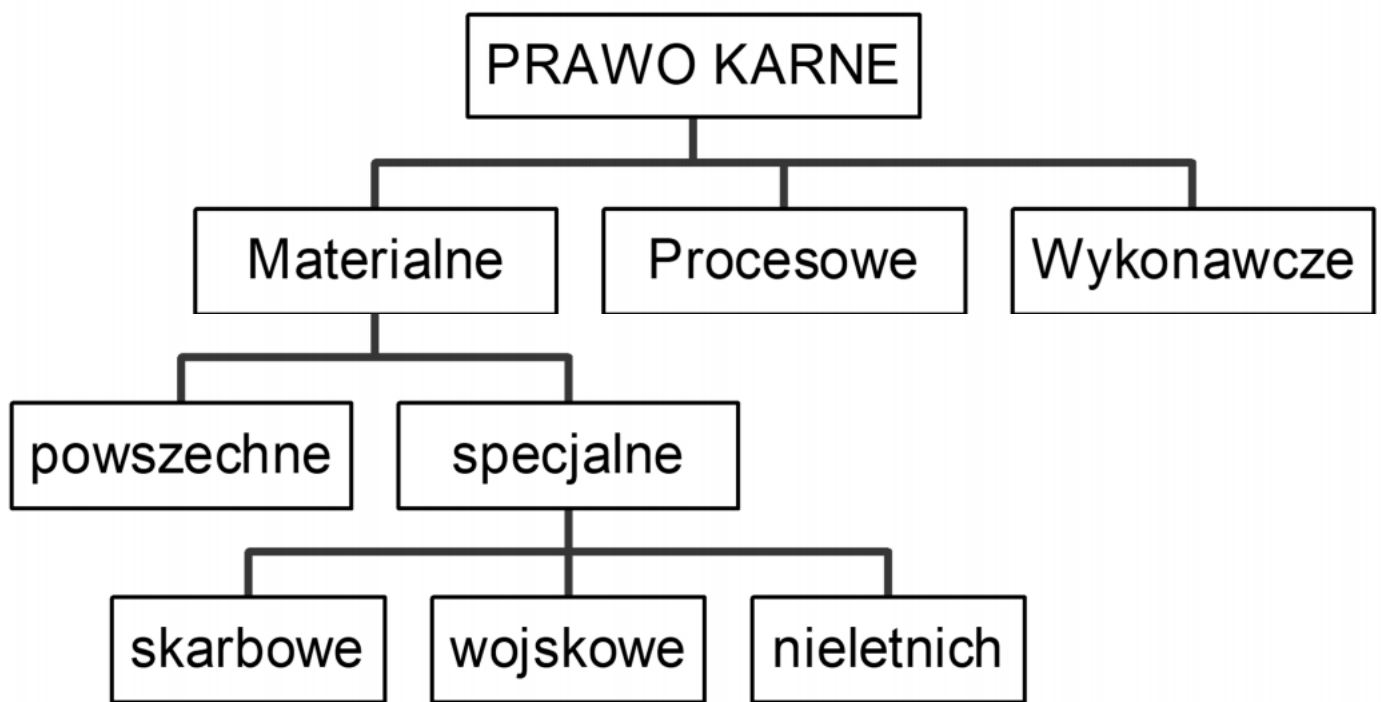
- ❖ **kontrolująca** – kontrolowanie rozmiarów zjawiska przestępczości, ograniczanie go
 - (likwidacja przestępczości to utopia)
- ❖ **ochronna** – ochrona systemu stosunków społecznych, ekonomicznych, politycznych, interesy indywidualne, wartości grupowe, ogólnospołeczne przed zamachami, atakami, destrukcją, szkodami wywołanymi przez ludzkie zachowania
- ❖ **afirmacyjno–motywacyjna** – określanie podstawowych standardów zachowania społecznego, wskazywanie jakie dobra i w jakim zakresie podlegają ochronie
- ❖ **prewencyjno–wychowawcza (zapobiegawcza)** – ograniczanie popełniania przestępstw; wyraża się przez zagrożenie karą czynów zabronionych
- ❖ **uniedostępiania** – odebranie przestępcy możliwości popełniania dalszych czynów zabronionych
- ❖ **sprawiedliwościowa** – zaspokajanie poczucia sprawiedliwości osoby pokrzywdzonej przestępstwem; konieczność rozliczenia sprawcy z popełnionego przestępstwa wobec społeczeństwa
- ❖ **gwarancyjna** – zabezpieczanie ludzi przed zbyt daleko idącymi konsekwencjami kary, zwłaszcza przed niesłusznym lub niepotrzebnym oskarżeniem czy skazaniem
- ❖ **humanitaryzm stosowania prawa karnego** – poszanowanie człowieka, jego godności, oszczędzanie cierpień
 - **zasada humanizmu prawa współczesnego** – miarkowanie stosowanych środków represji mając na uwadze godność ludzką sprawcy
- ❖ **restytucyjna** – umożliwienie sprawcy starania o naprawienie szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu

5

zasady prawa karnego

- ❖ Cogitationis poenam nemo patitur (myśli nie podlegają osądowi/karze)
- ❖ Nullum crimen sine lege (Nie ma przestępstwa bez przepisu prawa)
- ❖ Nullum crimen sine periculo sociali (Nie ma przestępstwa bez szkodliwości społecznej)
- ❖ Zasada odpowiedzialności za czyn, w tym indywidualizacji odpowiedzialności
- ❖ Zasada winy (Nullum crimen sine culpa)
- ❖ Nulla poena sine lege (Nie ma kary bez przepisu)
- ❖ Lex retro non agit (Nullum crimen sine lege praevia), ale: Lex mitior retro agit (Prawo łagodniejsze stosujemy wstecz)
- ❖ Zakaz analogii
- ❖ Zasada humanitaryzmu kary

6

7

podział prawa karnego

- ❖ **prawo karne materialne** – określa, które czyny ze względu na swój społecznie szkodliwy charakter są czynami zabronionymi pod groźbą kary
- ❖ **prawo karne procesowe** – określa dopuszczalność postępowania karnego, obowiązki i uprawnienia organów procesowych, prawa i obowiązki oskarżonego oraz innych uczestników postępowania
- ❖ **prawo karne wykonawcze** – reguluje wykonywanie kar, środków karnych i zabezpieczających

8

podział czynów zabronionych

WYKROCZENIA

- ❖ czyny społecznie szkodliwe, zabronione przez ustawę obowiązującą w czasie ich popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany

PRZESTĘPSTWA

- ❖ czyny zabronione pod groźbą kary, społecznie niebezpieczne, bezprawny, zagrożony karą minimum 1 miesiąca pozbawienia wolności, karą ograniczenia wolności lub karą grzywny

9

podział przestępstw

WYSTĘPKI

- ❖ czyny zabronione zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc)

ZBRODNI

- ❖ przestępstwa zagrożone karą minimum 3 lat pozbawienia wolności

10

przestępstwa ze względu na sposób zachowania się sprawcy

❖ z działania

❖ popełnienie czynu karalnego poprzez niepodjęcie działania prawnego zakazanego przez ustawodawcę

❖ z zaniechania

❖ popełnienie czynu karalnego poprzez niepodjęcie działania prawnego oczekiwanego przez ustawodawcę₉₁

przestępstwa z punktu widzenia woli sprawcy

❖ umyślne

❖ jeśli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi

❖ nieumyślne

❖ jeżeli sprawca nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość taka przewidywał lub mógł przewidzieć₉₂

przestępstwa z punktu widzenia skutku

❖ skutkowe (materialne)	❖ bezsuktkowe (formalne)
❖ przestępstwo, na które składa się czyn sprawcy oraz określony w ustawie skutek tego czynu	❖ wystarczy samo wypełnienie znamion czynu zabronionego
❖ np. zabójstwo, kradzież	❖ np. składanie fałszywych zeznań

13

Przestępstwa ze względu na sposób ścigania

- 1) **publicznoskargowe**
 - a) **ścigane z urzędu** (prokurator i policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej)
 - b) **ścigane z urzędu na wniosek** (bez wniosku osoby pokrzywdzonej postępowanie w danej sprawie nie może być wszczęte przez prokuraturę czy policję)
- 2) **prywatnoskargowe**
(akt oskarżenia wnosi tylko pokrzywdzony; policja ani prokuratura co do zasady nie ingerują)

14

Formy stadialne popelnienia przestępstwa

- 1) przygotowanie (karalne wyjątkowo) – sprawca wchodzi z porozumieniem z innymi osobami, zbiera środki, planuje itp.
- 2) usiłowanie – bezpośrednio zmierzanie do dokonania czynu zabronionego
 - a) udolne
– dokonanie czynu jest możliwe, ale nie następuje
 - b) nieudolne
– dokonanie czynu jest niemożliwe, ale sprawca tego nie wie
- 3) dokonanie – sprawca realizuje czyn o znamionach czynu zabronionego

15

Formy zjawiskowe popelnienia przestępstwa

- 1) **podżeganie** – nakłanianie do dokonania czynu zabronionego
- 2) **pomocnictwo** – ułatwianie dokonania czynu zabronionego
- 3) **sprawstwo** – dokonanie czynu zabronionego
 - a) pojedyncze
 - b) współsprawstwo
 - c) sprawstwo kierownicze

16

zasady odpowiedzialności karnej – wiek sprawcy

- ❖ kodeks karny stosuje się od 17 roku życia, a wyjątkowo od 15 roku życia
- ❖ wiek sprawcy powyżej 13 roku życia kwalifikuje do odpowiedzialności w postępowaniu w sprawach nieletnich

17

Okoliczności wyłączające przestępność czynu

- ❖ okoliczności wyłączające bezprawność czynu
 - kontratypy
- ❖ okoliczności wyłączające winę
 - niepoczytalność
 - poczytalność ograniczona
 - wprawienie się w stan odurzenia
 - nietrzeźwość
 - błąd co do faktu lub prawa
 - rozkaz przełożonego
- ❖ okoliczności wyłączające społeczną szkodliwość czynu
 - znikoma szkodliwość czynu

18

kontratypy

- 1) obrona konieczna
- 2) stan wyższej konieczności
- 3) działanie w ramach uprawnień lub obowiązków
- 4) zgoda dysponenta dobrem
- 5) czynności lecznicze
 - np. przerwanie ciąży zgodnie w warunkach dopuszczonych w ustawie
- 6) eksperyment (ryzyko nowatorstwa)
- 7) dopuszczalne ryzyko sportowe
- 8) dozwolona krytyka
- 9) ostateczna potrzeba
- 10) zwyczaj
- 11) karcenie małoletnich
 - poza naruszeniem nietykalności cielesnej

19

kary za przestępstwa

- 1) grzywna,
- 2) ograniczenie wolności,
- 3) pozbawienie wolności, 1mc-15 lat
- 4) 25 lat pozbawienia wolności,
- 5) dożywotnie pozbawienie wolności.

20

Środki karne za przestępstwa

- 1) pozbawienie praw publicznych,
- 2) zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej,
 - 2a) zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi,
 - 2b) obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu,
 - 2c) zakaz wstępu na imprezę masową,
 - 2d) zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych,
 - 2e) nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym,
- 3) zakaz prowadzenia pojazdów,
- 4–6) ---
- 7) świadczenie pieniężne [*na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej*,
- 8) podanie wyroku do publicznej wiadomości.

21

Środki kompensacyjne

- przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa
- przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa
- przepadek korzyści z przestępstwa albo jej równowartości
- obowiązek naprawienia, w całości albo w części, wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę
- nawiązkę (*co do zasady do 100 000 złotych*) na rzecz:
 - Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej
 - Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
 - pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa nawiązkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu (w razie wypadku samochodowego)

22

ustanie karalności

Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat:

- 1) 30 - gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa,
- 2) 20 - gdy czyn stanowi inną zbrodnię,
- 3) 15 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat,
- 4) 10 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata,
- 5) 5 - gdy chodzi o pozostałe występkę.

23

niemożność wykonania kary

Nie można wykonać kary, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku skazującego upłynęło lat:

- 1) 30 - w razie skazania na karę pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat albo karę surowszą,
- 2) 15 - w razie skazania na karę pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 lat,
- 3) 10 - w razie skazania na inną karę.

24

wymiar kary

- ❖ sędzia ma swobodne uznanie w wymiarze kary lub środka karnego w granicach przewidzianych przez ustawę (tzw. „widełkach”)
- ❖ wpływ na karę może mieć:
 - motywacja i sposób zachowania się sprawcy,
 - popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim,
 - rodzaj i stopień naruszenia ciężących na sprawcy obowiązków,
 - rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa,
 - właściwości i warunki osobiste sprawcy,
 - sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu,
 - dążenie do naprawienia szkody lub zadośćuczynienia w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości,
 - zachowanie się pokrzywdzonego

25

warunkowe umorzenie postępowania

- ❖ Sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne (maks. na 2 lata), jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne, okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości, a postawa sprawcy nie karanego za przestępstwo umyślne, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa.
- ❖ Warunkowego umorzenia nie stosuje się do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności.

26

zawieszenie wykonania kary

- ❖ Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 2 lat, kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.
- ❖ Zawieszenie następuje na okres próby:
 - od 2 do 5 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności,
 - od roku do 3 lat – w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania grzywny lub kary ograniczenia wolności.

27

środki nadzwyczajne

- ❖ Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie albo obostrzenie kary.

28

kara łączna – art. 86 kk

- ❖ Sąd wymierza karę łączną w granicach powyżej najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 20 lat pozbawienia wolności. Jeżeli najwyższą z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa jest kara 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 20 lat pozbawienia wolności, dolną granicę kary łącznej przyjmuje się w tej wysokości. Karę pozbawienia wolności wymierza się w miesiącach i latach.
- ❖ Jeżeli suma orzeczonych kar pozbawienia wolności wynosi 25 lat albo więcej, a chociażby jedna z podlegających łączeniu kar wynosi nie mniej niż 10 lat, sąd może orzec karę łączną 25 lat pozbawienia wolności.
- ❖ Wymierzając karę łączną grzywny, sąd określa na nowo wysokość stawki dziennej, kierując się wskazaniem określonymi w art. 33 § 3; wysokość stawki dziennej nie może jednak przekraczać najwyższej ustalonej poprzednio.
- ❖ Jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien jest wymierzona kwotowo, karę łączną grzywny wymierza się kwotowo.

29

zmiany kary orzeczonej

- ❖ **warunkowe przedterminowe zwolnienie** – nadzorowane zwolnienie więźnia przed ukończeniem kary; w przeciwieństwie do amnestii wyrok nadal jest ważny i możliwy jest powrót do więzienia w przypadku nieodpowiedniego zachowania w społeczeństwie
- ❖ **ułaskawienie** – indywidualny akt ingerencji odpowiedniego organu władzy wykonawczej lub ustawodawczej w kompetencje władzy sądowniczej polegający najczęściej na całkowitym darowaniu kary lub też częściowym złagodzeniu postanowień wyroku sądowego
- ❖ **amnestia** – jednorazowe darowanie lub złagodzenie prawomocnie orzeczonych kar lub środków karnych za popełnione przestępstwa lub wykroczenia określonego rodzaju poprzez wydanie aktu prawnego

30

abolicja

- ❖ odstąpienie od ścigania określonej kategorii przestępstw, np. o charakterze politycznym, uchwalane w formie ustawy przez parlament
- ❖ obejmuje nakaz niewszczywania postępowania karnego lub umorzenia postępowania już wszczętego - czyli jest to darowanie i puszczanie w niepamięć zarówno tych przestępstw, których sprawcy zostali ujawnieni, lecz jeszcze nie osądzeni, jak i tych, których sprawcy są nieznani (lub nie ujęci)

31

część szczególna

- ❖ Rozdział XVI. Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne (art. 117-126)
- ❖ Rozdział XVII. Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (art. 127-139)
- ❖ Rozdział XVIII. Przestępstwa przeciwko obronności (art. 140-147)
- ❖ Rozdział XIX. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (art. 148-162)
- ❖ Rozdział XX. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu (art. 163-172)
- ❖ Rozdział XXI. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (art. 173-180)
- ❖ Rozdział XXII. Przestępstwa przeciwko środowisku (art. 181-188)
- ❖ Rozdział XXIII. Przestępstwa przeciwko wolności (art. 189-193)
- ❖ Rozdział XXIV. Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania (art. 194-196)
- ❖ Rozdział XXV. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (art. 197-205)
- ❖ Rozdział XXVI. Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (art. 206-211)
- ❖ Rozdział XXVII. Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej (art. 212-217)
- ❖ Rozdział XXVIII. Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową (art. 218-221)
- ❖ Rozdział XXIX. Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego (art. 222-231)
- ❖ Rozdział XXX. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (art. 232-247)
- ❖ Rozdział XXXI. Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum (art. 248-251)
- ❖ Rozdział XXXII. Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu (art. 252-264a)
- ❖ Rozdział XXXIII. Przestępstwa przeciwko ochronie informacji (art. 265-269b)
- ❖ Rozdział XXXIV. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (art. 270-277)
- ❖ Rozdział XXXV. Przestępstwa przeciwko mieniu (art. 278-295)
- ❖ Rozdział XXXVI. Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (art. 296-309)
- ❖ Rozdział XXXVII. Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi (art. 310-316)

WYKROCZENIA

- ❖ Kodeks wykroczeń
- ❖ Odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany.

33

kary za wykroczenia

- ❖ kara nagany
- ❖ kara grzywny – w wysokości od 20 do 5000 zł, chyba że ustawa stanowi inaczej
- ❖ kara ograniczenia wolności – w wymiarze jednego miesiąca
- ❖ kara aresztu – w wymiarze od 5 do 30 dni

34

środki karne za wykroczenia

- ❖ zakaz prowadzenia pojazdów (wymierzany w miesiącach lub latach na okres od 6 miesięcy do 3 lat)
- ❖ przepadek przedmiotów
- ❖ nawiązka
- ❖ obowiązek naprawienia szkody
- ❖ podanie orzeczenia o ukaraniu do publicznej wiadomości w szczególny sposób
- ❖ inne środki karne określone przez ustawę

35

część szczególna KW

- Rozdział VIII Wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu (art. 49 – 64)
- Rozdział IX Wykroczenia przeciwko instytucjom państwowym, samorządowym i społecznym (art. 65 – 69)
- Rozdział X Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia (art. 70 – 83)
- Rozdział XI Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (art. 84 – 103)
- Rozdział XII Wykroczenia przeciwko osobie (art. 104 – 108)
- Rozdział XIII Wykroczenia przeciwko zdrowiu (art. 109 – 118)
- Rozdział XIV Wykroczenia przeciwko mieniu (art. 119 – 131)
- Rozdział XV Wykroczenia przeciwko interesom konsumentów (art. 132 – 139)
- Rozdział XVI Wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej (art. 140 – 142)
- Rozdział XVII Wykroczenia przeciwko urządzeniom użytku publicznego (art. 143 – 145)
- Rozdział XVIII Wykroczenia przeciwko obowiązkowi ewidencji (art. 146 – 147a)
- Rozdział XIX Szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe (art. 148 – 166)

36